

XORIJIY TILNI O'RGATISHDA MOTIVATSIYANING O'RNI

THE ROLE OF MOTIVATION IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

РОЛЬ МОТИВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

KO'CHAROVA MAFTUNA RUSTAMOVNA

O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

XORIJIY FILOLOGIYA FAKULTETI

XORIJIY TIL VA ADABIYOTI KAFEDRASI O'QITUVCHISI

Annotatsiya: Mazkur maqolada xorijiy tilni o'rgatish jarayonida motivatsiyaning pedagogik va psixologik ahamiyati tahlil qilinadi. Unda motivatsiyaning ta'lim samaradorligiga ta'siri, ichki va tashqi motivatsiya turlarining o'quvchilarning til o'zlashtirish jarayonidagi roli yoritib berilgan. Shuningdek, o'qituvchining motivatsiyaning shakllantirish va rivojlantirishdagi vazifalari, zamonaviy ta'lim metodlari va interaktiv yondashuvlarning o'rni asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari xorijiy til darslarida barqaror qiziqishni shakllantirish va o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: motivatsiya, xorijiy til, ta'lim jarayoni, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, pedagogik yondashuv, o'quvchi faolligi.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение мотивации в процессе обучения иностранным языкам. Анализируется влияние мотивации на эффективность обучения, а также роль внутренней и внешней мотивации в формировании языковых навыков учащихся. Особое внимание уделяется педагогической деятельности преподавателя, использованию современных методов и интерактивных технологий, способствующих повышению интереса к изучению иностранного языка. Результаты исследования направлены на повышение коммуникативной компетенции обучающихся и оптимизацию образовательного процесса.

Ключевые слова: мотивация, иностранный язык, образовательный процесс, внутренняя мотивация, внешняя мотивация, педагогическая деятельность, интерактивные методы.

Abstract: This article examines the role of motivation in the process of teaching foreign languages. It analyzes the impact of motivation on learning effectiveness and highlights the significance of intrinsic and extrinsic motivation in language acquisition. Particular attention is paid to the teacher's role in fostering motivation through modern teaching methods and interactive approaches. The study's findings contribute to

enhancing learners' communicative competence and increasing their sustained interest in foreign language learning.

Keywords: motivation, foreign language teaching, learning process, intrinsic motivation, extrinsic motivation, teaching methods, learner engagement.

Bugungi globalashuv jarayonida xorijiy tillarni o'rganish shaxsiy va kasbiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismiga aylandi. Xalqaro muloqot, ilm-fan, texnologiya, iqtisodiyot va madaniyat sohalarida xorijiy tillarni bilish muhim kompetensiya sifatida e'tirof etilmoqda. Shu sababli ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitish masalasi strategik ahamiyat kasb etib, mazkur jarayonning samaradorligini oshirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Xorijiy tilni o'rgatish murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, u nafaqat lingvistik bilimlarni, balki psixologik, ijtimoiy va pedagogik omillarni ham qamrab oladi. Ushbu omillar orasida motivatsiya yetakchi o'rin egallaydi. Motivatsiya o'quvchining o'rganishga bo'lgan ichki ehtiyoji, qiziqishi va maqsadga yo'naltirilgan faoliyatini belgilovchi asosiy kuch hisoblanadi. Aynan motivatsiya mavjud bo'lgan taqdirdagina o'quvchi til o'rganishdagi qiyinchiliklarni yengib o'tishga intiladi va barqaror natijalarga erishadi.

Ta'lim amaliyoti shuni ko'rsatadiki, xorijiy til o'rganishda qiyinchiliklar, jumladan, leksik boylikning yetishmasligi, grammatik murakkabliklar, talaffuzdagi xatolar, nutqiy to'siqlar o'quvchilarning qiziqishini pasaytirishi mumkin. Bunday holatlarda kuchli motivatsiya o'quvchini faoliyatdan chekinmaslikka undaydi. Shu boisdan motivatsiyani shakllantirish va rivojlantirish xorijiy tilni o'rgatish metodikasining asosiy vazifalaridan biri sifatida qaraladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar ta'lim jarayonida o'quvchi shaxsini markazga qo'yishni talab etadi. Bu esa o'qituvchidan o'quvchilarning ehtiyojlari, qiziqishlari va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'limni tashkil etishni taqozo etadi. Xususan, xorijiy til darslarida motivatsiyani oshirish uchun interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, autentik materiallar va kommunikativ yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi xorijiy tilni o'rgatishda motivatsiyaning o'rni va ahamiyatini nazariy hamda amaliy jihatdan yoritish, motivatsiyaning turlari va ularni rivojlantirish usullarini tahlil qilishdan iborat.

Motivatsiya tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida keng tadqiq etilgan bo'lib, u shaxs faoliyatini harakatga keltiruvchi ichki va tashqi omillar majmuini anglatadi. Ta'lim jarayonida motivatsiya o'quvchining bilim olishga bo'lgan munosabati, faol ishtiroki va o'zlashtirish darajasini belgilaydi. Xorijiy tilni o'rganishda esa motivatsiya yanada muhim ahamiyat kasb etadi, chunki til o'rganish uzoq muddatli va tizimli mehnatni talab qiladi. Psixologik nuqtayi nazardan motivatsiya ehtiyoj, maqsad va qiziqishlar asosida shakllanadi. O'quvchi til

o'rganishdan qanday natija kutayotgan bo'lsa, uning motivatsiyasi shunga mos tarzda rivojlanadi. Masalan, chet elda ta'lim olish, xorijiy kompaniyada ishlash yoki erkin muloqot qilish istagi kuchli motivatsion omil bo'lib xizmat qiladi.

Pedagogik nuqtayi nazardan esa motivatsiya ta'lim muhitiga, o'qituvchining metodik mahoratiga va darslarning tashkil etilishiga bevosita bog'liq. Rag'batlantiruvchi, qulay va ijobiy muhitda tashkil etilgan darslar o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan munosabatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Xorijiy til ta'limida motivatsiya asosan ikki turga bo'linadi: ichki motivatsiya va tashqi motivatsiya. Ichki motivatsiya o'quvchining shaxsiy qiziqishi, til o'rganishdan zavq olishi va o'zini rivojlantirish istagi bilan bog'liq. Bunday motivatsiyaga ega bo'lgan o'quvchilar mustaqil ravishda qo'shimcha materiallardan foydalanadi, xorijiy til muhitiga kirishga intiladi va bilimlarini doimiy ravishda oshirib boradi. Ichki motivatsiya barqaror bo'lib, uzoq muddatli natijalarni ta'minlaydi.

Tashqi motivatsiya esa tashqi omillar ta'sirida shakllanadi. Bunga baholar, imtihon natijalari, sertifikatlar, ota-ona yoki o'qituvchining talablari kiradi. Tashqi motivatsiya ko'pincha boshlang'ich bosqichda samarali bo'lsa-da, u doimiy bo'lmasligi mumkin. Shu sababli o'qituvchi tashqi motivatsiyani asta-sekin ichki motivatsiyaga aylantira olishi zarur. O'qituvchi xorijiy tilni o'rgatish jarayonida motivatsiyaning asosiy manbalaridan biri hisoblanadi. Uning shaxsiy fazilatlari, pedagogik mahorati va o'quvchilarga bo'lgan munosabati darsning umumiy muhitini belgilaydi. Ijobiy, qo'llab-quvvatlovchi va talabchan o'qituvchi o'quvchilarda o'ziga ishonchni shakllantiradi. O'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan metod va usullar ham motivatsiyaga bevosita ta'sir ko'rsatadi. An'anaviy, faqat grammatik qoidalarga asoslangan darslar o'quvchilarda zerikishni keltirib chiqarishi mumkin. Aksincha, kommunikativ yondashuv, rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar va jamoaviy ishlanmalar o'quvchilarning faolligini oshiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'limga joriy etilishi xorijiy tilni o'rganishda motivatsiyani oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Multimedia materiallari, onlayn platformalar, mobil ilovalar va virtual muloqot muhiti o'quvchilarning qiziqishini kuchaytiradi. Autentik materiallardan foydalanish, jumladan, xorijiy filmlar, qo'shiqlar, podkastlar va real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar o'quvchilarda tilning amaliy ahamiyatini anglashga yordam beradi. Bu esa ichki motivatsiyaning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Motivatsiya yuqori bo'lgan o'quvchilarda kommunikativ kompetensiya, ya'ni tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalari tezroq va samaraliroq rivojlanadi. Bunday o'quvchilar xatolardan qo'rqmaydi, nutqiy faoliyatda faol ishtirok etadi va mustaqil fikrlashga intiladi.

Shuningdek, motivatsiya o'quvchilarning tanqidiy fikrlash va madaniyatlararo muloqot kompetensiyalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Xorijiy tilni o'rganish jarayonida boshqa xalqlarning madaniyati bilan tanishish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi. Xorijiy tilni o'rgatish jarayoni murakkab va ko'p qirrali pedagogik faoliyat bo'lib, uning samaradorligi nafaqat metod va texnologiyalarga, balki o'quvchining o'rganishga bo'lgan munosabatiga ham bevosita bog'liqdir. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, motivatsiya xorijiy til ta'limining markaziy omillaridan biri bo'lib, u o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasi, nutqiy faolligi va mustaqil o'rganish qobiliyatini belgilaydi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, ichki motivatsiya xorijiy tilni chuqur va barqaror o'zlashtirishda yetakchi rol o'ynaydi. Til o'rganishga bo'lgan shaxsiy qiziqish, o'zini rivojlantirish istagi va madaniyatlararo muloqotga intilish o'quvchilarning o'rganish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Tashqi motivatsiya esa dastlabki bosqichlarda muhim rag'batlantiruvchi vosita bo'lib xizmat qiladi, biroq u ichki motivatsiya bilan uyg'unlashgandagina uzoq muddatli natijalarga olib keladi. Shuningdek, tadqiqot jarayonida o'qituvchining motivatsiyani shakllantirish va rivojlantirishdagi roli alohida ta'kidlandi. O'qituvchining pedagogik mahorati, zamonaviy yondashuvlardan foydalanishi, ijobiy psixologik muhit yaratishi va o'quvchiga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etishi o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Interaktiv metodlar, autentik materiallar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish xorijiy tilning amaliy ahamiyatini ochib berib, o'quvchilarda o'ziga ishonchni mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, xorijiy tilni o'rgatishda motivatsiyani ongli va tizimli ravishda shakllantirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Motivatsiyaga asoslangan ta'lim yondashuvi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini kuchaytirish hamda ularni global axborot va madaniy makonga muvaffaqiyatli integratsiya qilish imkonini beradi. Shu boisdan xorijiy til ta'limida motivatsiya masalasiga strategik yondashuvni ta'minlash zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Gardner R. C. *Motivation and Second Language Acquisition*. — New York: Peter Lang Publishing, 2010.
2. Dörnyei Z. *Motivation in Second and Foreign Language Learning*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
3. Richards J. C., Rodgers T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
4. Harmer J. *How to Teach English*. — London: Longman, 2007.
5. Ur P. *A Course in Language Teaching: Practice and Theory*. — Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

6. Komissarov V. N. *Lingvistika tarjimasi asoslari*. — Moskva: Vysshaya shkola, 2004.
7. Jalolov J. J. *Chet tillarni o'qitish metodikasi*. — Toshkent: O'qituvchi, 2012.
8. Saidov Q., Abduqodirov A. *Pedagogik texnologiyalar va ta'lim samaradorligi*. — Toshkent: Fan, 2018.